איכא דאמרי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה משום [1]לא ילבש גבר שמלת אשה מיתיבי העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים הוא דאמר כי האי תנא דתניא המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה עובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה ותנא קמא האי לא ילבש גבר מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתניא [1]לא יהיה כלי גבר על אשה מאי תלמוד לומר אם שלא ילבש איש שמלת אשה ואשה שמלת איש הרי כבר נאמר תועבה היא ואין כאן תועבה אלא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים רבי אליעזר בן יעקב אומר [א]מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה שלא יתקן איש בתיקוני אשה אמר רב נחמן בנזיר מותר ולית הילכתא כוותיה אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה אמר להון מחמת זקנה נשרו ההוא דאיתחייב נגידא קמיה דרבי אמי איגלאי בית השחי חזייה דלא מגלח אמר להון רבי אמי שיבקוה דין מן חבריא הוא בעא מיניה רב מרבי חייא מהו לגלח אמר ליה אסור אמר ליה והא קא גדל א"ל [ב]בר פחתי זמן יש לו כל זמן שהוא גדל נושר בעא מיניה רב מרבי חייא מהו לחוך אמר ליה [ג]אסור בבגדו מהו א"ל [ג]מותר איכא דאמרי בעא מיניה בתפלה בבגדו מאי א"ל אסור [ד]ולית הילכתא כוותיה:

מתני'

איכא דאמרי. דכהדיא מפרש רבי חייא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואשה דרכה בכך שהוא ניוול לה כשיש לה שער: **ותנא קמא.** דסבר דליתה אלא מדברי סופרים מאי דריש א) בהאי לא ילבש (א): **אם ללמד שלא ילבש.** כלומר ואם אמר לך הכתוב ב) שלא ילבש האיש שמלת אשה לכך לא קראו הכתוב תועבה היא ג) אלא למה הוא בא שלא ילבש האיש שמלת האשה ד) וילך וישב בין הנשים שיש לחוש משום ייחוד: **בכלי זיין למלחמה.** כדמתרגמינן לא יהא תיקון זיין לגבר: **תלמוד לומר לא יהיה כלי גבר על אשה.** וזה שמצינו ביעל אשת חבר הקיני שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין אלא כמו שנאמר * ידה ליתד תשלחנה (שופטים ה): **שלא יתקן איש בתיקוני אשה.** דהכי מתרגמינן ליה שלא יכחול ושלא יפרכס ה) בבגדי צבעונים של אשה: **חזינא ליה לר' יוחנן דלית ליה.** שיער בבית השחי: **איגלאי בית השחי.** כי הוו משלחי ו) כשפשט מאניה לנגדיה: **דין מן חבריא הוא.** דידע דאסור להעביר ז) בית השחי: **מהו לגלח.** במספרים בית השחי: **והא קא גדל.** וקא מצער ליה לאינש: **בר פחתי.** בנו של תלמיד חכם: **גבול יש לו.** לאותו שער כיון שגדל יותר ממה שאדם יכול ח) לסובלו נושר מאליו: (נזיר) **מהו לחוך.** בבית השחי בידו כדי להעביר את השיער ט): **מהו לחוך י) בבגדו.** כנגד בית השחי כדי שיהא נושר על ידי חיכוך: **א"ל מותר.** הואיל ואינו נוגע בשער אלא בבגדו: **איכא דאמרי.** הכי קמיבעיא ליה בתפלה בבגדו מאי כלומר המתפלל מהו לחוך בבגדו כדי שיפלו כנים ממנו הואיל ואינו נוגע בבשרו: **א"ל אסור ולית הלכתא כוותיה.** משום דכיון דאינו נוגע בבשרו מותר. לחוך כמו שור המתחכך בכותל (בבא קמא דף מד.):

מתני'

איכא דאמרי א"ר יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה משום לא יהיה כלי כו' מיתיבי העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. ולא מצי לשנויי דרבי יוחנן נמי מדברי סופרים קאמר דנסיב ליה לטעמיה מקרא: **הוא** דאמר כי האי תנא. והוי מצי לשנויי כאידך[1] ברייתא דלוקה אלא ניחא ליה לאיתויי תנא דדריש ליה מקרא דההיא ברייתא איכא למידחי דלוקה מדרבנן קאמר: לא יהיה כלי גבר על אשה. ובסיפיה דקרא נמי[2] כתיב ולא ילבש גבר שמלת אשה שלא[3] ילבש איש שמלת אשה כפשטיה דקרא הא לא מצית אמרת דבהכי איירי קרא דהא כתיב בסיפיה תועבה היא ובכי האי גוונא ליכא תועבה: **בנזיר** מותר. להעביר בית השחי ובית הערוה דקסבר אחרי שנזיר מעביר כל שער ראשו לא חשיב נוי ותיקון לגבי אותו האיש להעביר בית השחי ובית הערוה: ולית הילכתא כותיה. דאסור אף לנזיר: **חזינא** לרבי יוחנן דלית ליה. פירוש שער בית השחי [והוא] גופיה מחייב בהעברתו ומדלא משני במספרים ב) שקליניה לכלי[4] הפחות מדברי סופרים אסור לרבי יוחנן אף במספרים: **ההוא** גברא דאיתחייב נגידא קמיה דר' אמי. נתחייב מלקות: איגלאי בית השחי וחזייה דלא מגלח אמר להון רבי אמי שבקוה דין מן חבריא הוא. משמע נמי הכא למדרבנן נמי[5] אסור אף במספרים בבית השחי ובבית הערוה אבל לשאר האיברים לא מצינו איסור (זה הלשון לזו הגירסא ובהלכות גדולות בהלכות נזיר ג) אמר[6] רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה כי קאמר רב בשאר איברים ומי[7] שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ואומר ר"י דפריך משום דברייתא קתני סתמא בהעברת[8] שער דמשמע בכל מקום בין בשאר איברים בין בבית השחי ובבית הערוה אלמא שאר איברים נמי אסור ומשני אלא כי קאמר רב במספרים ומדקאמר אלא משמע דהכי פירושו לעולם איירי אף בשער בית השחי ובית הערוה ז) דקאמר רב היינו במספרים כעין תער: **אמר** רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה מיתיבי העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים. ומשמע לן דמיירי אף בשער בית השחי ובית הערוה מדקאמר סתמא ומשני מאי לוקה דקאמר ר' יוחנן מדרבנן וכן לוקה דברייתא היינו מדרבנן וכפי גירסת הלכות גדולות משמע דלפי' דשאר איברים אסור להעביר שיער[9] והלכה פסוקה דרב יהודאי בהלכות נדה מכתב ה"ר יוסף טוב עלם יש כמו בהלכות שלנו[10] אך דגורס במסקנא כי קאמר רב במספרים ולא גרסינן אלא ומשמע דה"פ רב אמר מיקל אדם כל גופו בתער היינו דשאר איברים כדאוקמינן לה וכתער דקאמר דכעין תער אבל בתער ממש ודאי עובר מדברי סופרים כדקתני בברייתא והאי דבעי רב מרבי חייא מהו לגלח במספרים קמבעיא ליה והשיב לו דאף במספרים אסור מדקאמר ליה והא קא גדיל כלומר ומצערו ואי שרי במספרים יטלנו במספרים ורב נמי דשרי כל גופו במספרים כעין תער היינו בשאר איברים אבל בבית השחי ובבית הערוה אסור במספרים [ושמא] אף על גב דלא כתוב [בספרים] אלא מ"מ הוי פירושו כאילו גרסינן אלא והרבה יש בהש"ס כזה וחזר להעמיד דברי רב בבית השחי כו' ח): **בעי** מיניה רב מרבי חייא מהו לגלח. פי' בית השחי ובית הערוה: אמר ליה אסור. לפי גירסת הספרים שלנו הבעיא בתער ממש ואסר לו תער ומספרים שרי ולפירוש [הלכות גדולות][11] הבעיא במספרים ואסר לו אף במספרים וכן נראה מדקאמר והא קא גדיל ומאי קושיא יטלנו במספרים: **והא** קא גדיל[12]. והואיל וסופו ליגדל ולצער אותו אף כשיגלחנו אין זה קרוי תיקון ונוי שאינו מגלח אלא ליגלל מצערה: **גבול** יש לו. שאינו גדל והולך כשיער הראש וליכא צערא (הכי גרסינן)[13] משמע כשאין אדם מתכוין לנוי אלא ליגלל[14] דלית ביה משום כלי גבר ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעצמו שרי וכן אומר הר"ף שרבו הר"ר שמואל מאוייר"א היה מסתפר במראה: **מהו** לחוך ולהתחכך. כדי להסיר שער בית השחי ובית הערוה אמר[15] ליה אסור ולית הילכתא כוותיה:

ומי

מסורת הש"ס

א) [ברכות יג: מג. שבת ג: כט.], ב) נ"ל שמעינן דלכל, ג) גירסת א"מ זה הלשון אמר רב, ד) גי' א"מ ובתער, ה) [ועי' תוס' יבמות מח. ד"ה לא עשה],

תורה אור השלם

1. לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה: דברים כב ה

נוסחת הריב"ן

א) ליה בהאי: ב) הכתוב כמשמעו: ג) תועבה היא למה לי: ד) וילך בין הנשים: ה) כמיני: ו) משלחי ליה כשהפשיטו בגדיו להלקותו: ז) שיער: ח) לסבול: ט) ע"י חיכוך: י) בבית השחי כנגד כדי כו':

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ות"ק וכו' לא ילבש הס"ד ואח"כ מ"ה מת"ל אם ללמד שלא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ת"ל לא יהיה כו' ידה ליתד תשלחנה. וכן הוא בתרגום שם. וכן הוא בילקוט שופטים סימן ע:

הגהות התוספות

1. נ"ל דק"ל כאידך. 2. תיבת נמי נמחק. 3. נ"ל אם שלא. 4. נ"ל משמע דלכל כו'. 5. תיבת נמי נמחק. 6. נ"ל הכי גרס אמר רב כו'. 7. נ"ל ובשאר אברים מי שרי. 8. נ"ל העברת. 9. בכ"מ איתא בתער במקום תיבת שיער. 10. בכ"י בהלכות גדולות שלנו. 11. נ"ל הלכות פסוקות. 12. נ"ל ור"ת מפרש והא קגדיל. והוא המשך אחד עם דיבור שלפניו. 13. נ"ל הגה"ה. 14. נ"ל ליגלל מצערה. 15. נראה דמתיבת אמר ליה הוא דיבור חדש וקאי אמתפילה בבגדו. (אבל עי' ליקוטי הלכות).

מוסף רש"י

בר פחתי. בן גדולים (שבת ג. כט.). הדרן עלך שני נזירים

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים הל"י סמג לאוין נח טוש"ע יו"ד סי' קפב סעי' ה:

יד ב ג טוש"ע שם סעי' ג:

טו ד טוש"ע או"ח סי' לב סעי' ז בהגה"ה וסי' לז סעי' ג:

פי' הרא"ש

ה"ז לוקה משום לא ילבש וכו' וכיון דקרא מייתי אלמא לוקה מדאורייתא: הרי כבר נאמר בסיפיה דקרא כי תועבה היא הלכך ליכא לפרושי רישיה דקרא הכי דבכה"ג ליכא תועבה אלא ביושב בין הנשים דנוכרת אשה כדי לזנות עמהן: ה"ג במילתיה דר"א בן יעקב מנין שלא תצא וכו' ת"ל לא יהיה כלי גבר וכו' ולא ילבש גבר שמלת אשה לא יתקן גבר בתיקוני אתתא. פי' שלא יכחול ולא יפרכס ולא יעבור בית השחי ובית הערוה: [בנזיר מותר]. דכיון דמגלח כל ראשו ביום מלות נזירותו ליכא תקון אשה בהעברת בית השחי ובית הערוה. ולית הלכתא כותיה: חזינן ליה לר' יוחנן דלית ליה בית השחי ובית הערוה. וידע דבמספרים א"א לגלחן כ"כ סמוך לבשר: ההוא דאתחייב ניגודא. מלקות: איגלאי בית השחי. כשהפשיטוהו בגדיו להלקותו: דמן חבריא הוא. וידע דאסור להעביר בית השחי: בעא מניה רב מר' חייא מהו לגלח. אין לפי' דבמספרים בעא מניה דכיון דא"ל ר' חייא אסור היכי אמר רב לעיל דמותר להקל במספרים כעין תער ולא מסתברא למימר דפליג אר' חייא רביה. אלא מהו לגלח בתער: א"ל ר' חייא אסור. והא קא גדיל. ותי' מאי פריך לגלחיה במספרים דר' חייא לא אסר אלא בתער. ופר"ת והא קא גדיל ומצערי ליה והואיל וסופו ליגדל ולצערו אף כשמגלחו אין זה תיקון לנוי אלא להצילו מן הצער. גבול יש לו ואינו גדל כ"כ שיגיע לידי צער: מהו לחוך. להתחכך כדי להשיר שער בית הערוה. א"ל אסור: בבגדו מאי א"ל מותר דבכה"ג שהוא מחכך בגדיו להשירו ליכא תיקון אשה: איכא דאמרי בתפלה. בבגדו מאי. כשהוא מתפלל מהו לחכך בבגדו בית השחי ובית הערוה: א"ל אסור ולית הלכתא כותיה: